

Tretji del dr. Vošnjakovega protiračuna je obrnen proti očitovanju g. Lohningerja, ki pravi naj bodemo veseli Slovenci, če smemo biti pri Štirskih Nemcih združeni, kajti pridemo li k Kranjskim Slovincem, imeli bodemo pre ne 35% priklade ampak več, kajti na Krajskem plačujejo že 38% deželne priklade 183.000 gld.

Odgovor na Graško priklado je kratek ta, da v Gradu samem tudi deželne denarja ostaja 1,115.000 gld.

Zarad povečanja deželne priklade, ki bi vtegnoli po g. Lohningerjevih mislih narasti, če bi se Slovenci zedinili, pa je protigovor jasen, če g. dr. Vošnjak kaže, da na Štirskem razve 35% deželne priklade raste deželni dolg, ki iznaša za leti 1868 in 1869 180.000 gld.

koji dolg, če se v enem letu hoče poravnati daje za 7% večo priklado, to bi dalo 42% priklade.

To je glaven obsežek odprtega pisma, ki ga g. dr. Vošnjak piše g. Lohningerju. Kakor je g. Lohninger hotel dokazati, da Slovenci na Štirskem nimamo vzroka zediniti se z drugimi Slovenci, in je reč tako zavl, kakor da bi premalo plačevali radi verjamemo, da ne sam rad ampak le po zmoti in errare humanum, motiti se je človeška slabost, ravno tako mu je ta dokaz spodletel in dokazal je g. dr. Vošnjak nasprotno, da imamo vzroke na ločitev misliti in da si s tim na vsako stran stanje poboljšamo, prihranimo si denarja, napravimo si narodna učilišča, uk in blagostanje pa se vjemata.

Konečno pa se dr. Vošnjak g. Lohningerju zahvaljuje, da je s svojim govorom ga prišil preiskati denarne razmere med slovenskim in nemškim Štajarskim.

Kaj je liberalno?

Po velikem hrupu, ki ga je naredilo v državnem zboru obravnanje o izjemnem stanu v Pragi in o brambovski postavi, je zdaj vse mirno in tiho v Cislajtani. Veliki politični voz, na katerem leži dovolj vpejanega in domačega blaga, so zapeljali zadnje dni v Pešt, kamor vsa težnja avstrijske politike viši in kjer se ravno te dni vsa politika dela. Naši liberalci nimajo nobenega pokoja, delajo na vse kriplje po noči in po dne; zdaj se potijo v deželnem, zdaj v državnem zboru, še nimajo časa, da bi si oddahnoli, hajd, že jih kličejo delegacije. Ustavina mašina drvi nemudoma naprej, — slovanska opozicija, pa mirno vendar pazljivo gleda in pričakuje, kaj bo iz vsega tega; ona se ne boji, da bi zaostala v političnem življenju, ker stoji na krepkih nogah, ima duševne in materialne moči dosti v sebi, da se ohrani za boljše čase.

Resen čudne so te razmere, posebno pa to, da liberalci ne vidijo, da tako enostransko postopanje in ravnanje z blagostanjem mnogih ljudstev ni prava pot k zaželenemu koncu ali cilju.

Da ne more dolgo tako trpeti, to je čutil že davno vsak misleč človek, pa tudi manj političninr krogom se zdaj to prepričanje že vriva; svedoki tega so vsi časniki. Tako trdovratno preziranje pravice tolikega naroda, kakor je slovanski, ne more za Avstrijo dobrega sadn obroditi.

Zraven tega je plašč, pod katerim se skriva nekdanj tako hvalizana liberalnost, že ves luknjast in se je že hotel večkrat celo pretrgati, če bi ga ne bili gospodje spet pokrpali, ne ravno iz hvaležnosti, ker so se sami nekdanj pod njim greli, temuč, ker so ga potrebovali sopet enkrat, kakor v zadnjem državnem zboru.

Dolgo smo ugibali, kaj je neki načelo te liberalnosti, ker po obnašanju jenih pripadencev ni bilo nobenega videti, in vendar je visoke cene vredno tako modrost spoznati. Prvi in naj viši apostol te liberalnosti je bil menda sam, če to misliti ni predrzno, dostikraj v zadrugi, ko so jegovi učenci okoli stoji ga obdajali in prašali, kaj je liberalnost. Veliko mu jih je gotovo sledilo, ki niso vedeli, zakaj gre, pa to so znali po njegovih čudežih, skoraj bi rekel, čudnostih, da je velik prerok. Pri takošni priliki je menda bilo, ko je on veliko besedo mirno izustil in so potem jegovi učenci in po njih tudi mi nevedneži zvedeli tajno skrivnost novega uka: „was zweckmässig ist, ist liberal“ — kar je ugodno, je liberalno — *αὐτὸς ἐφα*, on sam (Blagotinšek) je rekel.

Pa kakor so vsi preroški izreki temni in razjasnjenja potrebni, tako tudi ta; za druge, ki sladkosti tote liberalnosti niso poskušali, je menda težko, si to razložiti; mi pa Slovani, ki

jo poznamo v njenih djanjih, si lehko ta izrek razjasnimo; hotel je namreč apostol reči: kar je Nemcem in Ogrom ugodno, to je liberalno. — Ne belimo si zatoraj več glave, reč je zdaj dognana in jasna — če že ni davno bila.

Naše narodne pesmi.

Spisal F. Kočevcar.

Pobožnih crkvenih in molitvenih pesmi je v St. Vrazovi zbirki precejšno število, to da jih več del se ne more med narodne pesmi šteti, ampak spada med umetne; ravno kakor so tudi v Koritkovem izdanju skoro vse pesmi te baže le umetne, in ne narodne pesmi. Narodnih crkvenih pesmi je celo malo, in če je ktera narodna, ni tolikanj crkvena, kakor spleh pobožna ali molitvena. Da danas mislim se nikjer na Slovenskem prave narodne pesmi pri crkvenih obredih več ne pojejo, kakor so se morebiti nekdanj; umetne so jih celo spodrinole. Le na božjih potih bi se še dala morebiti, ktera vjeti V nobeni stroki se pa pri nas Slovincih umetni pociziji ni tolikega nasilja delalo, kakor v stroki crkvenih pesmi. Učitelji in meznarji in voditelji procesij na božja pota so bili jih oficelni kovači. Pa kako ne! Crkvene pesmi so velika potreba za naš narod, vsak dan tako rekoč se rabijo, in ker nobeden naših poetov do zdaj še ni to stroko obdeloval, so tisti, ki so to potrebo, to pomanjkanje v narodu naj bolj živo čutili, hočeš, nočeš, se na polje podali in ti so bili posebno učitelji naših ljudskih šol. Tisti učitelj, ki posebno v prejšnjih časih ni znal dobro orgljati, lepo peti in nove crkvene pesmice slagati, tisti pri naših kmetih ni bil priljubljen. In v nekterih krajih je naš narod bil v tem pogledu že tako razvajen, da so se ljudje ob velikih praznikih kar na kor ogledavali, češ, ali bodemo danas kako novo pesem čuli! In če je ni bilo, je bilo obče negodovanje, obče mrmranje proti učitelju. V jeseni pa, kadar je učitelj z žakljem prišel, ni dobil tolike merice, kakor je bi bil dobil inače. Kdo bi tedaj našim učiteljem zameril, če so sem ter tje kakšno napačno skovali o cartani Mariji ali o sv. Frančišku. Kar se ni htelo z lepa strinjati, se je s silo zvevalo. In tako smo zelo obogateli na crkvenih pesmih, ki so na pol narodnega, na pol pa umetnega značaja, ali z eno besedo rečeno: pravi poetični spaki. Kdo bi vse te pesmi zbrojil! Naj bolje je, če rečemo, da jih imamo na cente. Vsaka fara ima svoje. Imena pesnikov so se pozabila, in to je že marsikterega zapeljalo, da jih je za narodne imel, kar pa niso. Kakor sem že gori rekel, in še enkrat ponovim: da pravih narodnih crkvenih pesmi prav malo imamo. Njih naj ljubši predmet je Marija. Kadar Kristjani boj s Turki bi jejo, jim Marija v oblakih na pomoč stoji. „Sem pa gre mi bela megla — v megli gre mi devica Marija!“ tako pravi narodna pesem pride Marija verne in pobožne tolažit. Kmalu za njo pa pride poguba nevernim: „Sem pa gre na siva megla — v megli gre gromska strela“.

Tudi za vstanovljenje naše narodne mitologije se marsiktero zrno najde v naših narodnih pesmih. V tem obziru se tukaj pozivam na tiste narodne pesmi, ki sem jih iz St. Vrazovo zbirke v Glasniku in potem v Novicah priobčil. Tukaj omenim samo eno po gospodu M. Majarju zapisano narodno pesem z naslovom: molitev soper sovražnika, v kateri se te le vrstice nahajajo:

Boug in sveta Taša je (sovražnike) potaši,
Boug in sveta Kropa je pokropi,
Boug in sveta Klepa je zakleni
Vse hude uste in jezice itd.

Kakošne se te svetice Taša, Kropa in Klepa, to še ni nobeden preiskaval. Memogrede pri tej priliki omenim, da v Okiču blizo Jaske časte nekega svetnika Kluka, ter prvo nedeljo po malej maši imenujejo Klučko nedeljo, in somenj, ki se tačas tam obdržava: Klučki somenj. Poblížjega o tem svetniku do zdaj nisem mogel zvedeti.

Nagajive naše narodne pesmi niso brez zbadljivosti in pikavnosti, in neke so za lahkomišelnost našega naroda zelo značajne. Tukaj-le eno za kratek čas in dobro voljo:

Digo digo dačka, Kožico prodati,
Moja žena j' mačka, Za petdeset dukati
Da bi štela vmreti, Peneze zapiti
Da bi jo odreti, Pa drugoč se ženiti.

Če bi se od tega spisa o naših narodnih pesmih zahtevalo, da je vsestranski popolen, bi moral poseben oddelek odmeriti našim ljubljencam, našim erotičnim pesmim, ki jih

imamo v tolikem izobilju, da se more s pravico reči, da je dobra polovica vseh naših narodnih pesmi zaljubljenega značaja. Moral bi opisati ljubico in ljubčka, moral bi povedati, kako dekleta fantujejo, in kako fantje vasujejo in še več drugega. Pa da v listu, ki je posebno za naš prosti narod namenjen, pohujšanja ne bom delal, opustim to tukaj. Našlo se bo za to že še mesto.

Kakor sem že s konca tega spisa rekel, je jegov namen ta, da bi obudil več marnost za naše narodne pesmi, da bi se, če mogoče, vse zapisale, kolikor jih je v našem narodu in tako pogube rešile. Če sem ta moj namen le v količki meri dosegel, hočem zadovoljen biti.

K koncu še nekaj. Zadnje „Novice“ so v opazki rekle, da St. Vrazova slovenska literarna zapuščina še zmiraj ni v Ljubljano prišla. Če se ta stvar ne bo na dotičnem mestu dregnola, vtegnejo naše narodne pesmi še dvadeset let v prahu ležati, kakor so že ležale. Da se pa stvar enkrat k koncu in kraju pripelje, naj matica slovenska enega ali drugega svojih mandatarjev v Zagrebu pooblasti, da spise od jugoslovanske akademije sprejme in v Ljubljano pošlje. Rekel bi še nekaj rad, kar se tega tiče, pa naj bo!

Gospodarske stvari.

Francoski divji oves ali pahovka.

Med mnogovrstnimi želišči za klajo ali pašo, ktera so naj bolj vredna priporočbe, da se z njimi napravijo umetne senokoše ali da se sejejo med deteljo, zasluži prvo mesto pahovka, ker ne služi samo kot prav izvrstna klaja, temoč da tudi v nekoliko dobro zemljo sejana dobro žetvo. Že zgodaj v pomladi se pokažejo prav lepi šopki perja iz zemlje in v kratkem je slama 3–5 črevljev visoka, tako da njiva dobro z pahovka obsejana iz daleka izgleda, kakor da bi bila obsejana z ržjo.

Posebno prednost ima to zelišče tudi v tem da se seme hitro zezori, 14 dni namreč prej, kakor zimska rž in v tem, da po žetvi semena požeta slama, ktera še je tedaj celo zelena, da prav dobro seno.

Pahovka se lahko koristno seje, kakor je že rečeno, ali da se napravijo umetne senokoše z drugimi za to dobrimi zelišči, ali med deteljo bodi si lucerno, esparzeto ali prosto rudečo.

Naj bolj koristno je sejanje pahovke med deteljo na njivah, ktere so zlo podolgaste (visče na bregih), ker se njiva tolikokrat ne orje in tedaj ni potrebno prsti tolikokrat gori voziti, in tudi tamo, kder rudeča (štajarska) detelja samo prvo leto po sejanju dobro žetvo da.

Da je žetva tim obilnejša, čim je polje bolj obdelano in bolj čisto od plevela, se samo po sebi razumeva.

Seje pa se pahovka zmešana z rudečo deteljo zgodaj v pomladi ali v zimsko ali v polletno žito. Pahovka se lahko seja ali zmešana z deteljo ali pa se seja vsaka posebi; 3 pinte detelje in 20 funtov ali blizo jeden vagan pahovke je naj boljša zmes. Seme se mora povlačiti ali samo poravili, kakor zahteva njiva.

Po žetvi prvega gornjega žita, še da ta zmes pahovke in detelje v dobrih letih prav dobro žetvo.

Prihodno leto preraste detelja pahovko, drugo leto pa pahovka deteljo, ktera tim lepše raste, čim bolj izostaja detelja in z zveksino še da tretje leto prav obilno žetvo; če je vreme vgodno, še pahovka da tako dobro otavo, kakor je naj boljše seno.

Na njivi, na kateri je bila prej posejana pahovka, rastejo vsa žita tako dobro, kakor posejana v skopano celino.

Potrebno še bode, da še nekaj omenimo kako se dobi naj boljše seme od pahovke. Seme pahovkino dozori 10–14 dni po cvetenju in se mora taki požeti, ko naj hitrej zrne ni več mlečnato in še tudi ni celo trdo, ker celo zrelo seme taki izkaplje.

Latovje se požanje z srpom in se zveže v snopiče, ki se vložije na druge, na kterih vendar samo neke dni ostanejo, ostala slama se po tem pokosi in posuši, kakor seno in tako spravi. Če bi se čakalo dokler bi se snopiči na drogih popolnoma posušili, bi posebno pri vetru vse seme izkapalo.

Seme se mora taki izmlatiti in po tankem nasipati ali na zračno podstrešje ali na gumno, kder se hitro popolnoma posuši. Hraniti pa se kakor vsako drugo zrnje.

Slama se suši taki zvunaj škednja na solnčnem mestu ne vendar celo raztresena temoč v male osterve zložena. Slama da posebno zlo redljivo klajo.

Če pahovka le nekoliko obrodi, se dobi na edni rali zemlje 1 cent semena, ki je poprek 20 gl. vredno.

Kako se stara in mlada drevesa ovarjejo, da ne raste na njih niti mah niti lišaj.

Ravnanje je celo prosto in ni drago. Drevesa se morajo naj prej, kolikor je naj več mogoče, zesnažiti od vsega maha in lišaja, in sicer se to zgodi med razpokano skorjo z posebnim strugajem na gladki skorji pa samo z volnato cunjjo pri mokrem vremenu. Ko se je to storilo, se vzeme navadni prosti lug za pranje, se v njem namoči mehka kefa (krtača) in se z njo operejo vsa debla in veje celo do čistega, če se je to zgodilo ne raste naj manje tri leta mah na drevesu in skorja postane gladka in lepa. Stara drevesa, ki imajo zlo razpokano skorjo, se morajo večkrat prati, ker zlo razpokana skorja se z enkratnim pranjem ne more popolnoma zesnažiti.

Dopisi.

Maribor. Beseda zadnje nedeljo v tukajšni čitavnici je bila prav živahna. Gosp. prof. V. je govoril zanimivo o „solzah“ od fiziološke strani solze pojasnjuje. Izmed pevanih pesmi je posebno četverspev vzbudil vseobčni plosk. Tudi tombola je živo razveselovala vse pričujoče. Še le pozno po polnoči so zadnji zapustili čitavnične sobane.

Iz Ptujja. (Čitalnišine zadeve.) Ptujška čitalnica si je 6. majnika, t. l. pravila ponovila, ktera so tudi od c. k. namestnije v Gradcu za podlago društva „Čitalnice“ spoznana. Vsled tega je 18. listopada odbor sklenol, sklicati občno skupščino na kvaterni četrtek 17. grudnia 1868 ob 10 uri predpoldne v čitalnico, da se račun da od zadnje skupščine sem, in da se na podlagi prenaterejenih pravil voli čitalnični odbor.

Iz Palovca *) dne 29. novembra 1868. G. J. Naši Ormuški nemškutarji se jako srdijo. Vse je ta „Slovenščina“ kriva, ako se kde kaj napačnega ali tudi pravičnega zgodi, pa proti volji nemškutarjev. Pred večeraj mi je na varaškem trgu neki „zgubljenec“ pripovedoval, ter rekel, da še Ljutomerska „Slovenščina“ ni tolike hudobije naredila kakor Ormuška. (V Ljutomeru je bil tabor, a v Ormužu samo narodna veselica z godbo in gledišno igro.) Da od Ljutomerskih uradnikov nobeden ni službe zgubil; v Ormužu pa četirje. To tako tedaj nemškutarji ljudem pravijo, kadar za jezo preveč v kupico pogledajo. Prej so bili vsi stekli, kadar smo imeli v vrtu g. Stögerja narodno veselico; a zdaj pa, ko so „službo gospodovo“ zgubili, so celo zmešani. Uradnike smo prej imeli takove, da nekteri res niso bili na svojem mestu. Nek posestnik je pri sodnji vložil prošnjo 7. okt. 1867. Rešena pa je bila ova prošnja še komaj 10. okt. 1868. Kakova logika? In zdaj še je deželni odbor na vse občine neko pismo poslal, v kojem veli, da so naši vrli poslanci v deželnem zboru krivo govorili, in da se željam ljudstva popolnoma po uradnijah in šolah zadostuje, in da le nekteri ljudstvo podpihujejo in šuntajo. Čitali pa smo v tistem pismu mnogo neresničnega in zato upamo, da bodo naši rodoljubi ostro na nje odgovorili. Pazite toraj, da Vas ne zmoti tisto pismo, ako ga kteri v roko dobi!

Kar se letine tiče, so vina dobra — izvrstna. Samo naši manšetarji so nam vendar pa vinsko ceno pokvarili. Takovi manšetarji kupee slepijo, ubogemu vinogradskemu posestniku kvar delajo, sami sebi pa sramoto. Čakajo kupce vsak dan na kolodvoru in še večkrat jih kdo jako za norca ima. Ta ko naj omenim dogodbo, kar sem sam slišal. Po poslu pridem z mojim vinom na kolodvor, ko ura 11 odbije. Rad oveden, kdo bo se z vlakom dopeljal, kteri je že žvižgal, stopim tudi jaz pred kolodvor. Skoči neki manšetar, koji bolj razume konje česati, kakor kaj drugega — k nekemu židu, ki je iz kolodvora došel — mu poljubi roko, in po nemški včasne: „I bit mein Herrn, sans an Beinkaufar?“ — Žid mu potem odgovori: „Ja mein Freund sein mir“.

*) Palovec je ime naše vasi zato, ker nam vsako leto po večkrat voda travnike popali.